

d'on es va passar a 'emmagatzemar', 'apartat de la vista, guardat', i d'ací el significat modern; però a l'Edat Mitjana té encara generalment sentits més amples com 'enretirar, llevar d'enmig, amagar', i encara avui, en llenguatge familiar, diem *desar-se* aconsellant en to afectiu que algú es retiri. □ 1.ª doc.: S. XIII, *CostTort.*, *VidesR*, *Set Savis*.

«Lo pòbol comenuguà e-l diache los donec lo sanc de Jhesú Christ; e --- lo diache casec e trencà lo sant calis --- e Sent Donat cu<I>lec lo sagrament del calis e, per sa oració, lo fé tornar en la davant dita forma; mes lo diable ne *desà* una part, que-n fo menys del calis ---», *VidesR* (f° 166r2), on el significat certament no és el modern (el diable és clar que no es basquejava per preservar la sang de Nostre Senyor) sinó l'antic de 'amagar, ocultar, fer desaparèixer' com ho mostra ja el text original llatí «una autem particula a dyabolo *absconsa* fuit» (485). És al voltant d'aquesta acc. antiga que irradien o convergeixen els matisos medievals.

'Amagar': «Si és cosa moble --- aquella que en jubii és demanada, y el possehidor és persona sospitosa --- deu ésser mesa en poder d'un prohomo --- e-ls jutges --- deven fer escriure tots los senyals que la cosa ha; e, açò feyt, si lo defenedor vol cobrar la cosa, deven-la-li retre enaxí que dó bona fermansa --- que no la traurà de la ciutat, ne y farà neguna maestia en *desar* ne en als», *Cost. Tort.* (ed. Ol., 304). «Vós fets vostre poder que d'aquells que tenits preses --- hajats veritat --- dels mobles que an *desats* los habitants de Sàcer», doc. de 1329 (*BABL* iv, 438). «Dix als prohòmens: *desem* les reliquies» en una relació hagiogràfica de 1430 cit. *InuLC*, on ben cert no és merament 'desar, endreçar en el seu lloc', tractant-se d'un objecte tan preciós, que els pagans, etc. haurien fàcilment destruït de manera irreparable, sinó «cachons, refermons», com tradueix Alart. És, doncs, l'acc. antiga més divulgada, almenys quan *desar* és transitiu amb un veritable complement acusatiu; però també pot aparèixer en la construcció reflexiva: «molts axí mateix se amagaven e-s *desaven* en la vila e per la terra», *Cròn.* del Cerimoniòs (32).

S'esdevé llavors bastant sovint que s'empra en participi, amb paper quasi-adjectiu, i pot succeir, en aquest cas sobretot, que no es discerneixi netament si el sentit és 'amagar', 'apartat', 'llevar de la vista', millor encara potser, es pot tractar d'usos de transició entre aqueixes accs. que precisament vagin servir de pont per passar d'una a l'altra: «havia estojat en un lloc *desat* de la casa la gonella --- que sa filla solia portar», BMetge (*Vàlter e G.*, *NCl.*, 37.27). Altres cops, sent a la Vall d'Àran, el sentit de 'apartat, remot, llunyà' és clar i segur: «veeren --- una capella fort *desade* e fort devota, qui és apellat *sancta sanctorum*», *Romerics*, a. 1383 (*BABL* viii, 44).

Amb matisos diversos, entorn de la idea de 'apartat, allunyar, retirar, llevar del pas'; i això és sobretot freqüent en la construcció reflexiva *desar-se*. «Mès-se detràs un puig, prop del camí --- per tal que esmàs quina companyia éran --- e quant ell *se fo desat* del

camí, les atzembles foren ateses e ---», Desclot (§ 143, *NCl.* iv, 155.13); ben mirat és igual: «Cant agren negat lo fadrí, / cavallers vénen pel camí; / --- / los macips, qui-ls viren venir, comensen sempre de fugir / --- / los cavallers, qui-ls viren *desar*, / los comensen d'encalçar», *Set Savis* (v. 2821), on tractant-se de l'infinitiu subordinat a un altre verb, és normal, en la sintaxi catalana, que es deixi tàctic el pronom reflexiu (per tant aci, com en el segon exemple del *Curial*, pot ser virtualment *desar-se*), i el sentit aparenta ser 'fugir', però pot ser simplement 'allunyar-se', 'fer ràpidament per perdre's de vista'. No ofereix en canvi cap dubte que és 'llevar del pas, apartat', perspícuament, en «dege *desar* pedres, e adob e aplan lo camín, si margen hi ha», en un doc. de StCeloni, de 1370 (un altre citarem en *ESBARZER*). «Anvides lo cavaller fonch a cavall, lo qual après de Curial se-n volie anar, que los huyt cavallers del castell --- veent-ho Curial, qui encara no s'ere molt *desat*, corren sus al cavaller ---», «moría la Güelfa de desig de parlar de Curial, e axí, fetes *desar* les altres monges --- començà entrar en les noves ---», *Curial* (*NCl.* ii, 30; i, 131). El matis precis, en altres casos, on és igualment reflexiu, pot variar una mica però no es deu allunyar gaire d'això: «manà-m que, con vós, senyor, me volriets afalagar, que io-m giràs e *desàs*, que mon alè no-us faés enuig», *Lo Fill del Senescal (d'Egipte)*, ed. *Novelari Cat.*, 9), on Montoliu certament no entén la idea en entendre-ho com «guardar, vigilar, tenir compte» (acc. que, altrament, no figura entre les del mot) sinó sigui 'apartat-se' o bé sigui, més aviat, algun matis derivat d'aquest, com 'arronsar-se', 'inhibir-se', 'girar la cara'. Car de fet com a verb de sentit abstracte, tingué el sentit de 'inhibir-se', com a terme de dret: «si --- la un dels jutges, o per malea, o per altra cosa, no volgués ésser al pleyt, ne enantar, o-s *desarà*, lo Veguer, per sentència, lo-n deu forçar e des-treynar», *CostTort.* (Ol., 112).

D'una manera general aquestes accs. avui han quedat desuètes i antiquades, sobretot en el dialecte central; però alguna cosa en queda en el Princ., almenys en comarques excèntriques, com el Priorat, on em deien que una part del terme de la Figuera era «lo més *dezát* que hi ha», 'la part més remota, apartada, de difícil accés', o més aviat, semblava entendre's, 'la més amagada' (1936).

Pràcticament bé podem afirmar que *DENSARE* és un mot que no s'ha perpetuat en cap més llengua romànica que el català. Avui cessa la seva àrea tot seguit que passem la frontera lingüística, sigui per l'Oest, o pel Nord: és ja estrany al gascò pirinenc, i ni tan sols se sent a la Vall d'Àran; no figura en les grans fonts lexicogràfiques de la llengua d'oc (res enterament en el *TdF*). Els etimòlegs romanistes, com l'autor del *REW* (2557), donen és cert un oc. *desar*, però en la pràctica l'hem de desmentir, car ni a l'E. Mj. hi ha allà res més que un hapax, en el trobador Guiraut Riquier, que per cert presenta *se dezar* en el sentit de 'retirar-se'; sembla tractar-se d'una conversa entre tres persones, el trobador, una vella que no aptova la lleu-